Această operă este pusă la dispoziţie sub licenţa

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC-BY- 4.0)

Socio-metamorfoza bibliotecii academice

Alexandra Mihaela Ispas
Biblioteca Centrală Universitară „Carol I”
E-mail: alexandra.ispas@bcub.ro

Alexandra Mihaela Ispas lucrează în cadrul Serviciului Cercetare.Metodologie al Bibliotecii Centrale Universitare „Carol I”. A absolvit Facultatea de Ştiinţe Politice, specializarea Sociologie, în cadrul Şcolii Naţionale de Studii Politice şi Administrative (studii de licenţă). Domeniile sale de interes sunt sociologia aplicată şi cercetarea sociologică cantitativă.

Rezumat

Acest articol îşi propune să contribuie la dezbaterea privind reforma bibliotecii şi noile roluri pe care aceasta trebuie să le asume. Punctul de vedere pe care îl argumentăm aici este că acest proces de reformă ar putea fi mult uşurat dacă s-ar crea mai multe căi de comunicare, atât epistemice, cât şi practice, între sociologie şi disciplinele grupate în jurul biblioteconomiei. Principala teză pe care o susţinem în paginile acestei lucrări este că reconfigurarea bibliotecii plecând de la utilizator, considerat drept prim punct focal, nu poate fi dusă la bun sfârşit fără utilizarea foarte riguroasă a unor instrumente sociologice.

Cuvinte cheie: *sociologie, biblioteconomie, sondaje de opinie, utilizatori*

Metamorfoza bibliotecii

„*Cartea, pe scurt, a fost antitodul eficient pentru tendinţa umanităţii către amnezie globală*” (1)

Etimologia cuvântului reflectă cu destulă precizie principala funcţie a bibliotecii, *biblos* şi *theke* putând fi tradus cu sintagma „cufăr” destinat „cărţilor”, respectiv rolul de păstrare a colecţiilor de documente. De-a lungul timpului, aceste colecţii au devenit din ce în ce mai specializate, urmând în principiu drumul evolutiv al dezvoltării ştiinţelor. Astfel apar bibliotecile academice, a căror funcţie, pe lângă cea de arhivă documentară, este de a acompania procesele de instruire şi cercetare. În prezent, însă, ne aflăm în pragul unei alte transformări, acumularea uriaşă de informaţii, schimbarea suportului acesteia (de la material la virtual), emergenţa unor practici de lectură inedite, toate aceste fenomene fac ca rolul tradiţional al bibliotecii să fie pus sub semnul întrebării în întreaga lume.

BDD-A27868 © 2017 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:18 UTC)

Criza rolului tradiţional al bibliotecii a generat dezbateri privind „reinventarea" funcţiilor acestei instituţii. Urmărind practica marilor biblioteci ale occidentului, se pot deja desprinde câteva roluri secundare asumate programatic de acestea. Întâi, pe lângă funcţia de „gardian" al documentelor, biblioteca poate reprezenta şi un spaţiu de interacţiune a persoanelor din mediul academic, aşa numitele „learning spaces" şi „learning commons" (2). Este o practică destul de întâlnită ca aici să se desfăşoare cursuri, seminarii, şedinţe de lucru ale grupelor de studenţi care desfăşoară activităţi de echipă. Un alt caz foarte des întâlnit îl reprezintă organizarea de evenimente ştiinţifice diverse (lansări de carte, dezbateri, conferinţe destinate publicului larg), în spaţiile aparţinând bibliotecii, obţinându-se astfel un dublu efect: pe de-o parte creşterea atractivităţii instituţiei, de cealaltă parte antrenarea utilizatorilor în activităţi conexe tradiţionalei lecturi.

Însă lucrurile nu se opresc doar la aspectul formal al interacţiunilor intelectuale, în anumite cazuri, biblioteca pune la dispoziţia utilizatorilor spaţii de socializare informală, precum cafeteriile (3). De asemenea, biblioteca poate juca cu succes şi rolul de spaţiu expoziţional. Şi asta într-un dublu sens, fie punându-şi în valoare propriul său patrimoniu arhitectural (4) sau pe cel documentar (expoziţii de carte rară), fie organizând diverse manifestări artistice, precum expoziţii de artă, proiecţii de filme, lecturi publice, ori concerte (5).

Operând o sinteză a emergenţei acestor noi roluri, se poate concluziona că, pe lângă funcţia sa tradiţională de gestionare a patrimoniului documentar, biblioteca contemporană îşi asumă o din ce în ce mai pronunţată funcţie de socializare[1], fie că vorbim aici de consolidarea apartenenţei în interiorul anumitor segmente sociale (i.e. apartenenţa studenţilor la mediul universitar), fie că vorbim de funcţii de socializare generică, pentru categoriile nespecializate de public.

Tendinţele inventariate şi discutate mai sus nu trebuie să conducă la concluzia că se poate vorbi de o transformare liniară şi neproblematică a funcţiilor bibliotecii. Din contră, în acest moment există mai degrabă câteva scenarii de dezvoltare difuze (6), care nu întrunesc însă consesnul specialiştilor domeniului. În acest moment, singurul lucru cert este scăderea globală a numărului de cititori, antrenând astfel o scădere drastică a numărului de documente consultate. Cazul Bibliotecii Centrale Universitare „Carol I" reprezintă o foarte bună ilustrare a fenomenului amintit anterior. Astfel, datele ce pot fi extrase din rapoartele de activitate ale instituţiei indică faptul că în perioada 2012-2016 biblioteca a pierdut o treime din cititori. Datele privind frecvenţa acestora arată încă şi mai îngrijorator, numărul vizitelor la bibliotecă înjumătăţindu-se în perioada amintită. O dinamică similară se înregistrează şi în privinţa consultării documentelor (7).

Dacă marile biblioteci academice din străinătate au început să schiţeze câteva gesturi de adaptare la noul context, instituţiile similare din România abia păşesc pe acest drum. Scăderea numărului de utilizatori riscă să transforme bibliotecile în instituţii anchilozate şi lipsite de relevanţa de odinioară. Consecinţa acestui fapt este acela că procesul de reformare sau de reinventare a bibliotecii nu trebuie să fie unul aleatoriu sau conjunctural, ci mai degrabă un parcurs controlat cu decizii manageriale care să se sprijine în permanenţă pe studii informate şi bine racordate la realitatea empirică.

[1] Prin socializare înţelegem două noţiuni în acelaşi timp, respectiv accepţia sociologică de proces de asimilare a normelor, valorilor şi modelelor de comportament prezente în grupul de referinţă, în vederea integrării, fie că vorbim la nivelul întregii societăţi sau a unui grup particular, precum şi înţelesul din cunoaşterea comună, respectiv de interacţiune.

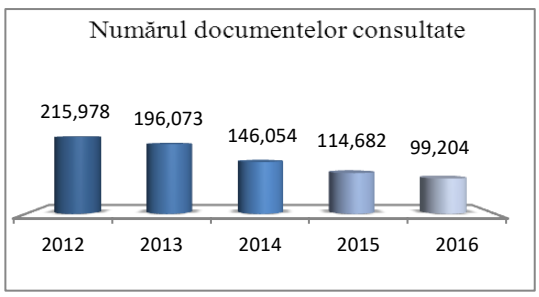
BDD-A27868 © 2017 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:18 UTC)

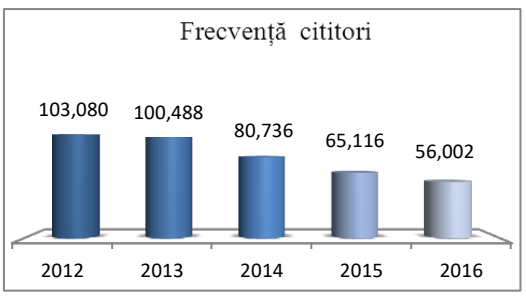
Bibliotecar şi sociolog – graniţă sau punte?

În sensul cel mai general, sociologia este ştiinţa socialului. Este o disciplină umanistă, a cărei dezvoltare se conturează la începutul secolului XX, denumirea de „sociologie" fiind creaţia filosofului pozitivist francez, Auguste Comte, unul dintre fondatorii acestei ştiinţe. În dicţionarele de specialiate nu întâlnim o definiţie propriu-zisă a disciplinei, cât mai degrabă o prezentare a etapelor sale de dezvoltare şi a succesiunii paradigmelor teoretice. Chiar şi în lipsa unei definiţii extinse, se poate înţelege că una dintre particularităţile sociologiei este tendinţa „expansionistă"; ea nu se limitează asupra unor aspecte specifice din sfera socialului, ci încearcă în permanenţă să-şi extindă aria. Astfel, aşa numitele sociologii de ramură, sunt, după caz, rezultate ale complementarităţii, sau, din contră, rezultate ale tensiunii dintre disciplinere particulare, ştiinţe politice, economie, istorie şi metodele specifice sociologiei.

Un bun exemplu care slujeşte demersului nostru îl reprezintă sociologia lecturii, o disciplină care ilustrează poate cel mai bine intersecţia dintre biblioteconomie şi sociologie. În literatura de specialitate se conturează mai multe direcţii ale acestei discipline. Ea poate îmbrăca forma investigării legăturii dintre factorii demografici şi socio-economici (gen, vârstă, statut ocupaţional, nivelul studiilor etc.) încercând de aici să determine diferitele comportamente de lectură; se poate apleca asupra efectelor sociale ale cititului, respectiv modalitatea în care lectura influenţează cunoştinţele şi credinţele, atitudinea şi morala, opinia publică, votul, comportamentele antisociale şi delincvente; poate viza implicaţiile economice ale preferinţelor de lectură ale grupurilor sociale. Tot de domeniul sociologiei lecturii aparţine şi analiza de conţinut a mass media sau tipurile de lectură practicate de persoanele deprivate cultural. Unul dintre autorii care s-a aplecat asupra acestei probleme dă următoarea definiţie:

> „felul în care diverse grupuri se diferenţiază în ceea ce priveşte ce, când, unde, cât de mult şi cât de bine citesc; cum diversele formate diferă din punct de vedere al atracţiei, interesului manifestat, utilizării şi efectul pe care îl au asupra acestor grupuri; ce influenţă are procesul de a citi în interacţiunea cu variabilele sociologice din cadrul acestor combinaţii de natura persoană-document/informaţie-persoană" (8)

„Pentru oricine familiarizat cu amândouă, relevanţa teoriei sociologice şi a metodologiei pentru cercetarea în biblioteconomie poate părea de la sine evidentă" (9) este afirmaţia ce deschide lucrarea „Sociology and Library Research". Cu toate acestea, autorul frazei mai sus menţionate se vede obligat să-şi nuanţeze afirmaţiile, căci în orice

BDD-A27868 © 2017 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:18 UTC)

raport interdisciplinar între două sau mai multe ştiinţe pot apărea oricând tensiuni sau blocaje.

Fie că vorbim despre de o „rivalitate teritorială", fiecare disciplină încercând să-şi păstreze neatins domeniul, fie că este vorba de dificultăţile inerente adaptării unei metodologii la condiţii sau obiecte noi de studiu (10).

Alături de sociologia lecturii, o a doua cameră de testare a interacţiunii între sociologie şi biblioteconomie au reprezentat-o anchetele şi măsurătorile privind profilul, optiunile şi satisfacţia utilizatorilor bibliotecii. Spre deosebire de prima orientare care a putut să se dezvolte în condiţiile în care biblioteca îşi păstra încă rolul tradiţional, cea de-a doua componentă de care vorbim aici a avut nevoie de o transformare radicală a principiilor manageriale care guvernează instituţia. Mai exact, aceste anchete şi măsurători au putut apărea abia în momentul în care punctul focal al bibliotecii s-a desprins de pe document şi gestiunea acestuia, îndreptându-se către utilizator (11).

Fără a considera că cercetările de tipul celor desfăşurate sub denumirea generică de „sociologia lecturii" sunt lipsite de temei sau de aplicabilitate practică, totuşi opţiunile noastre merg către cel de-al doilea exemplu de intersecţie între sociologie şi biblioteconomie, respectiv cel reflectat de anchetele privind utilizatorul. Aceste anchete au două mari funcţii, pe de-o parte, investigând preferinţele în permanentă schimbare ale utilizatorilor, biblioteca se poate dota cu acele instrumente manageriale care să-i permită adaptarea optimă la noul context social. De cealaltă parte, aceleaşi metode pot fi întrebuinţate şi pentru a testa anumite produse sau servicii inovative. Pentru un plus de precizie, este necesar să introducem aici o disctinţie între cercetări exploratorii, al căror rol este acela de a prezenta faptele aşa cum sunt, şi demersuri inferenţiale, ce îşi propun testarea unor ipoteze. Cu alte cuvinte, în cel de-al doilea caz, problema principală nu mai este aceea de a vedea care sunt faptele, ci de a înţelege de ce faptele sunt aşezate într-o configuraţie sau alta.

Raportul dintre sociologie şi biblioteconomie despre care vorbim aici, poate fi ilustrat, prin analogie, cu noile orientări din marketing. Începând cu anii '70, companiile producătoare de bunuri de larg consum au început un dublu proces de investigare a satisfacţiei clienţilor: atât privitor la produsele deja existente pe piaţă, cât şi referitor la testarea noilor concepte. În acelaşi mod, aparatul managerial al bibliotecii ar trebui să recurgă cât mai des la instrumentele de cercetare sociologică, atât pentru a putea ajusta serviciile şi a le face conforme exigenţelor utilizatorilor, dar şi pentru a testa o eventuală utilitate şi funcţionalitate a unor servicii noi.

În ultima vreme, bibliotecile cu profil academic din ţară au început să efectueze o serie de studii sociologice, urmând o metodologie mai mult sau mai puţin riguroasă. Putem enumera aici, cu titlu de exemplu, următoarele sondaje de opinie: „Studierea comportamentului utilizatorului. Formarea utilizatorului unei biblioteci universitare" (12), „Orientarea activităţii bibliotecii către cerinţa de informare a cititorilor: sondaj de opinie realizat la Biblioteca de Istorie – filială a B.C.U. "M. Eminescu"" (13), „Care sunt interesele de lectură ale utilizatorilor noştri? – rezultatele unui sondaj de opinie – „ (14), sondaj de opinie realizat în cadrul Bibliotecii Centrale Universitare „Carol I" cu ocazia evenimentului Noaptea Muzeelor din 2017 (15), „Adolescenţii şi Social Media – anchetă

BDD-A27868 © 2017 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:18 UTC)

pilot –" (16) şi nu în ultimul rând cercetarea sociologică realizată în cadrul BCU Bucureşti cu ocazia „Străzii de C'Arte" (17).

În loc de concluzii

Cunoaşterea cât mai exactă a nevoilor şi preferinţelor utilizatorilor, precum şi factorii care ar putea conduce anumite persoane să devină utilizatori ai bibliotecii este un imperativ cât se poate de clar reliefat. Cu toate acestea, aşa cum amintea şi Reginald Carr, această figură a utilizatorului nu trebuie reificată ori esenţializată. Preferinţele nu sunt date o dată pentru totdeauna, ci mai degrabă sunt într-o permanentă mişcare şi evoluţie. Mai mult, uneori, pentru a putea deveni explicite, acestea necesită un îndelungat proces de educare. De aceea considerăm că, în actuala conjunctură, rolul bibliotecii nu trebuie să fie unul pasiv, de ajustare spontană la exigenţele utilizatorilor, ci mai degrabă unul formativ, care să ajute la modelarea cititorului. Or, tocmai acest rol fundamental atrage după sine şi necesitatea unei mutaţii de ordin epistemic, care să permită o mai bună comunicare şi un mai bun raport între sociologie şi biblioteconomie.

Referințe bibliografice

(1) CARR, Reg. *The Academic Research Library in a Decade of Change.* Oxford: Chandos Publishing, 2007, p. 114.
(2) FREEMAN, Geoffrey T. The Library as Place: Changes in Learning Patterns, Collections, Technology, and Use. În: Council on Library and Information Resources. *Library as Place: Rethinking Roles, Rethinking Space.* Washington, D.C. : Council on Library and Information Resources, 2005, pp. 1-9.
(3) DEMAS, Sam. From the Ashes of Alexandria: What's happening in the college library? În: Council on Library and Information Resources. *Library as Place: Rethinking Roles, Rethinking Space*. Washington, D.C.: Council on Library and Information Resources, 2005, pp. 25-40, p. 31.
(4) *Ibidem*, p. 35.
(5) ERICH, Agnes. Biblioteca publică şi rolul ei în comunitate. În: *Library and Information Science Research*, Nr. 19, 2015, pp. 21-26, p. 24 [Online]. [Accesat la 10 noiembrie 2017.] Disponibil la: http://www.lisr.ro/19-erich.pdf.
(6) BATTLES, Matthew and SCHNAPP, Jeffrey T. *The Library Beyond the Book.* Massachusetts: Harvard University Press Cambridge, 2014.
(7) Biblioteca Centrală Universitară „Carol I". *Raport BCUB 2016.* [Online]. [Accesat la 28 noiembrie 2017.] Disponibil la: http://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=YmN1Yi5yb3xiaWJsaW90ZWNhX2NlbnRyYWxhX3VuaXZlcnNpdGFyYV9jYXJvbF9pX2J1Y3VyZXN0aXxneDozNzkyZDM2ZmNjMjg3NjUy.
(8) DULIN, Ken L. The Sociology of Reading. În: *The Journal of Educational Research.* 1974, Vol. 67, Issue 9, pp. 392-396, p. 394.
(9) ESTABROOK, Leigh S. Sociology and Library Research. În: *Library Trends*. 1984, pp. 461-476, p. 461.
(10) GATTEN, Jeffrey N. Paradigm Restrictions on Interdisciplinary Research into Librarianship. În: *College & Research Libraries*, Vol. 52, Nr. 6, 1991, pp. 575-584, pp. 575-576.
(11) CARR, Reg. *The Academic Research Library in a Decade of Change.* Oxford: Chandos Publishing, 2007, p. 10.

BDD-A27868 © 2017 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:18 UTC)

(12) FRÂNCU, Victoria. Studierea comportamentului utilizatorului. Formarea utilizatorului unei biblioteci universitare. *Biblioteca Centrală Universitară „Carol I”*. [Online]. [Accesat la 8 noiembrie 2017.] Disponibil la: http://www.bcub.ro/cataloage/unibib/studierea-comportamentului-utilizatorului-formarea-utilizatorului-unei-biblioteci-universitare.
(13) MANOLACHE, Julieta. Orientarea activităţii bibliotecii către cerinţa de informare a cititorilor: sondaj de opinie realizat la Biblioteca de Istorie – filială a B.C.U. „M. Eminescu”. 2002. În: *Biblios*, Nr. 14, p. 32-41.
(14) NEALCOȘ, Alina; CHEVUL, Tunde. Satisfactia utilizatorului de bibliotecã. Sondaj de opinie realizat la Biblioteca de Ştiinte Economice şi Gestiunea Afacerilor „Prof. Aurel Negucioiu” – filialã a B.C.U. „Lucian Blaga”. În: *Revista Română de Biblioteconomie şi Ştiinţa Informării*, Vol. 12, Issue 3/4, 2016, pp. 45-63.
(15) Serviciul Cercetare.Metodologie, Biblioteca Centrală Universitară „Carol I”. *Raport statistic Noaptea Muzeelor. Biblioteca Centrală Universitară „Carol I”*. [Online]. [Accesat la 9 noiembrie 2017.] Disponibil la: https://drive.google.com/file/d/0B4k4HK-1M_ IrNHZDZ nplRnMyZXc/view.
(16) RĂDOI, Mirelle. Reconfigurarea serviciilor bibliotecii universitare în era digitală. În: BANCIU, Doina. *Educaţie şi cultură în era digitală.* Bucureşti : Niculescu, 2015, pp. 71-82.
(17) Serviciul Cercetare.Metodologie, Biblioteca Centrală Universitară „Carol I”. *Raport statistic „Strada de C'Arte”*. [Online]. [Accesat la 28 noiembrie 2017.] Disponibil la: https://drive.google.com/open?id=0B4k4HK-1M_IrWEZ5RUJHZ1JjQlk.

BDD-A27868 © 2017 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:18 UTC)